

УДК 371.4

Світлана Прищепя

## ОРГАНІЗАЦІЯ ВИХОВНОГО ПРОЦЕСУ НА ЗАСАДАХ ПРОЕКТУВАННЯ ВИХОВНОЇ СИСТЕМИ НАВЧАЛЬНОГО ЗАКЛАДУ

*В статті висвітлено організацію виховного процесу на засадах проектування виховної системи навчального закладу, визначено, що проектування виховної системи важливе, адже є головною умовою розвитку особистості школяра, інноваційною педагогічною технологією, якою повинен оволодіти кожний освітній заклад. На основі таких методів як аналіз психолого-педагогічної літератури, вивчення нормативних документів, аналізу шкільної документації, педагогічного спостереження визначили структуру процесу проектування та напрями, на основі яких даний процес буде надзвичайно ефективним.*

**Ключові слова:** проектування, виховна система, педагогічна технологія, навчальний заклад, школярі, виховний процес, етапи проектування, підходи проектування специфічні принципи проектування.

*В статье отражена организация воспитательного процесса на основе проектирования воспитательной системы учебного заведения, определено, что проектирование воспитательной системы важно, ведь является главным условием развития личности школьника, который должен овладеть каждое учебное заведение. На основе таких методов как анализ психолого-педагогической литературы, изучение нормативных документов, анализа школьной документации, педагогического наблюдения определили структуру процесса проектирования и направления, на основе которых данный процесс будет чрезвычайно эффективным.*

**Ключевые слова:** проектирование, воспитательная система, педагогическая технология, учебное заведение, школьники, воспитательный процесс, этапы проектирования, подходы проектирования специфические принципы проектирования.

*The article highlights the organization of educational process on the basis of the educational system planning of the institution, determines that the planning of the educational system is important, as it is the main condition for the development of the individual student, innovative educational technology, which every educational institution should gain. Based on techniques such as analysis of psychological and educational literature, study regulations, analysis of school documentation, teaching observations concluded that the problem of planning of educational system schools of general education is very important, as the child spends most of time at school and the school must ensure the*

*harmonious development of each personality. We defined structure (initial, properly planning, planning implementing, planning correction and final) planning process and areas on which the process will be extremely effective in the article.*

**Key words:** *planning, educational system, educational technology, educational institution, students, educational process, stages of planning, planning approaches, specific planning principles.*

Важливі соціально-економічні перетворення в Україні зумовлюють більш ефективну організацію освітнього навчально-виховного простору.

Сучасний стан педагогічної науки вимагає розглядати цей процес не лише в контексті гуманізації освіти, виховання та розвитку творчої особистості, її соціалізації, а й перегляду теоретико-методологічних основ освіти, розроблення й практичного впровадження новітніх навчально-виховних, розвивальних технологій і систем.

Адже на даний момент багато говориться про реформування й оновлення основ виховання, про переорієнтацію в методичній роботі з педагогічними кадрами, удосконалення змісту й методів виховання та навчання дітей завдяки використанню інноваційних технологій, проте, за результатами досліджень в сучасних загальноосвітніх закладах не зустрічаються новітні технології.

Разом із тим розвиток сучасної освіти потребує не лише нових методик і технологій навчально-виховної, методичної роботи, а й інтеграції компетентнісного та культурологічного підходів, співпраці всіх соціальних інституцій із метою створення умов для виховання та розвитку гармонійної особистості.

Це вимагає запровадження виховної системи на основі високої професійно-творчої компетентності педагогів, інноваційної та креативної діяльності навчального закладу, чіткої взаємодії педагогів, вихованців та батьків.

Проблема проектування виховної системи загальноосвітнього навчального закладу надзвичайно важлива, адже дитина більше часу проводить саме в школі, і саме навчальний заклад має гарантувати гармонійний розвиток особистості.

У сучасній суспільній ситуації значно активізується роль педагогічного проектування, як системної інновації, сутність якої полягає у самостійній побудові школою ідеології й практики виховання, розробці нової освітньої концепції, спрямованої на проектування виховних систем, адекватних сучасним вимогам. До питань проектування зверталися такі вчені як В. Безпалька, В. Киричука, М. Кларіна, О. Коберника, В. Сластьоніна, А. Цимбалару та ін.

Зокрема, як спосіб реалізації інноваційної педагогічної діяльності визначає проектування Н. Плахотнюк [3, с. 141]. Зокрема, В. Радіонов

вважає його основою інноваційного розвитку навчального закладу, здатного змінити тип мислення учасників проекту, та різновидом проблемно-розвиваючого навчання [5, с. 15]. Цілеспрямованою діяльністю зі створення проекту як інноваційної моделі навчально-виховної системи вважає проектування Н. Яковлева [6, с. 13].

Формулювання мети статті полягає в конкретизації структури процесу проектування та необхідності проектування виховної системи загальноосвітнього навчального закладу.

Соціальні та економічні проблеми сучасного соціуму породили труднощі у вихованні учнів: байдужість до шедеврів літератури, мистецтва, культурних цінностей, безініціативність, відсутність потреби в здоровому способі життя, спад інтересу до фізичної культури, уживання алкоголю, пасивність в інтелектуальному розвитку.

Тому за такої складної ситуації вкрай необхідне проектування навчально-виховного процесу у загальноосвітньому навчальному закладі, яке є тією технологією, що орієнтує учасників навчально-виховної діяльності не на процес, а на отримання конкретного освітнього результату. Головною відмінністю технології проектування від традиційних педагогічних технологій, на нашу думку, вбачається у переході від педагогіки окремих виховних заходів до особистісно розвивальної педагогіки, центром якої є окрема дитина зі своїми потребами, проблемами та потенційними можливостями.

Зміна засад виховання, орієнтація їх на життєво активну особистість, яка керується загальнолюдськими та національно-культурними цінностями, потребує забезпечення єдності теорії та практики. Такою ланкою, яка поєднує теорію та практику, є проектування виховного процесу [2].

Зважаючи на те, що освіта є не лише умовою, але й основою та основним засобом психічного та особистісного розвитку, проектування навчально-виховного процесу ми вважаємо головною умовою розвитку особистості школяра, інноваційною педагогічною технологією, якою повинен оволодіти кожний освітній заклад.

На основі психолого-педагогічної літератури можемо дійти висновку, що проектування виховної системи як цілеспрямоване творче попереднє визначення і моделювання програми виховної діяльності навчального закладу та подальшої реалізації цієї програми, спрямованої на формування гармонійної особистості школярів.

Як результат можемо стверджувати, що проектування виховної системи базується на основі ряду принципів як загальних, так і специфічних.

Подаємо принципи, що лягли в основу проектування виховної системи освітнього закладу у таблиці 1.1.:

**Загальні та специфічні принципи проектування виховної системи загальноосвітнього навчального закладу**

<i>Принципи проектування виховної системи освітнього закладу</i>	
<u>Загальні принципи</u>	<u>Специфічні принципи</u>
Принцип людиноцентризму	Принцип розвитку проектного мислення
Принцип саморозвитку	Принцип декомпозиції
Принцип повноти та цілісності	
Принцип зворотнього зв'язку	

Хотілося б прокоментувати специфічні принципи проектування виховної системи, адже загальні принципи, переважно, зосереджені на суб'єкт-суб'єктних відносинах між учасниками навчально-виховної діяльності; на побудові динамічних, гнучких систем, процесів або ситуацій, які можуть змінюватися.

Щодо специфічних принципів проектування варто зазначити, що принцип розвитку проектного мислення – передбачає готовність педагога до здійснення проектної діяльності: створювати моделі, проектувати; принцип декомпозиції – ґрунтується на поетапному вирішенні стратегічних завдань через розв'язання низки тактичних задач [1].

Проаналізувавши значну кількість літератури, можемо стверджувати, що важливим на сьогодні завдання є сформувати у навчальному закладі потужну, творчу виховну систему. Моделювання виховної діяльності в загальноосвітньому закладі дуже важливим, тому потрібно будувати модель виховання на основі різних підходів, зокрема: функціонального, теорії педагогічного управління, системного підходів.

*Функціональний підхід* дозволяє розглядати проектування через аналіз змісту конструктивних та проектних умінь.

*Підхід на основі теорії педагогічного управління* базується на управлінській діяльності педагога і керівника.

*Системний підхід* обґрунтовує проектування як самостійну педагогічну діяльність, яка передбачає послідовність розгортання та здійснення основних компонентів.

Ми вважаємо, що основним підходом, на основі якого проектується виховна система навчального закладу є системний. Адже проектування є педагогічною технологією і воно має певну структуру (етапи), які утворюють систему.

Особливістю основних етапів структури проектування виховної діяльності є те, що кожен з її компонентів є наслідком попереднього та основою наступного.

Подаємо перелік та характеристику структурних компонентів проектування виховної системи:

- 1) Початковий етап
  - *діагностика* (психолого-педагогічна діагностика всіх рівнів розвитку учнів);
  - *цілепокладання* (визначення виховних цілей, їх уточнення та конкретизація);
  - *попереднє планування* (зазначення початкових результатів);
- 2) Етап проектування
  - *прогнозування* (вибір оптимального варіанту проектування, який би забезпечив високу результативність виховної діяльності класного керівника);
  - *моделювання* (обґрунтування процесу проектування виховної діяльності);
  - *остаточне планування* (точний розрахунок запланованих дій);
- 3) Етап впровадження проекту
  - *виконання проекту* (реалізація змісту проекту у виховний процес);
- 4) Етап корекції проекту
  - *корекція, попереднє визначення результатів* (оцінка результатів протікання проекту та можливість проведення корекції процесу);
- 5) Заключний етап
  - *результати виховної діяльності* (визначення результатів даної проектної діяльності та вибір варіантів щодо продовження проектування виховної діяльності).

Варто зазначити, що описані вище етапи дають підстави стверджувати, що вони є ланками безперервного процесу. В Національній програмі виховання дітей та учнівської молоді в Україні [4] зазначено, що «метою виховання є становлення громадянина України, патріота своєї країни, готового самовіддано розбудувати її як суверенну, незалежну, демократичну, правову і соціальну державу, здатну виявляти національну гідність, знати свої права та обов'язки, цивілізовано відстоювати їх, сприяти громадянському миру і самореалізовуватись в соціуму як громадянин, сім'янин, професіонал, носій культури».

Вищезазначене зумовило необхідність у розробленні перспективного прогнозування, програм розвитку навчальних закладів різних типів, які повинні базуватися на основі наступних напрямів:

- а) вдосконалення організаційних форм співпраці з батьками, державними установами й громадськими організаціями;
  - б) оптимізація управлінської діяльності (сприйняття, усвідомлення та реалізація педагогічними працівниками нової парадигми виховання);
  - в) матеріально-технічне та фінансове забезпечення інноваційного розвитку закладу (врахування в процесі складання проекту регіональних особливостей, специфічних умов діяльності навчального закладу).
-

Ми вважаємо, що за таких умов можна буде надійно прогнозувати виховні ситуації та їх розвивальний ефект за віковими періодами, соціально-психологічними умовами конкретного навчального закладу, реалізувати цілі і завдання виховання.

Ми з впевненістю можемо стверджувати, що проектування як технологія особистісного розвитку передбачає цілісний розвиток особистості учня на основі аналізу результатів виховання та об'єктивно впливає на фізичний, психічний, соціальний та духовний розвиток кожного члена колективу.

Соціально-економічна та політична нестабільність в суспільстві, негативний вплив антигромадських елементів, низька роль громадських формувань в організації довілля дітей та підлітків – найактуальніші проблеми щодо виховання особистості школяра.

Тому для створення ефективної системи виховання необхідний усвідомлений підхід до формування виховної стратегії, реалізація можлива лише за умови розробки цілеспрямованого, обґрунтованого проектування навчально-виховного процесу.

Перспективи подальших розвідок у даному напрямку полягають у:

- визначенні та обґрунтуванні оптимальних шляхів поетапної реалізації проектування виховної системи загальноосвітнього навчального закладу;
- пошуку нових нестандартних форм, методів виховання;
- науково-методичній підготовці класних керівників, заступників директорів з виховної роботи, яка дозволить спрямувати їх діяльність на вирішення актуальних проблем сьогодення, запровадження дієвих технологій, форм та методів проектування.

### **СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ**

1. Дем'янюк Т. Організація виховного процесу в сучасному загальноосвітньому навчальному закладі : навч.-метод. пос. – Суми: Антей, 2000. – 384 с. : табл.
2. Коберник О. Теорія і методика психолого-педагогічного проектування виховного процесу в школі : навч.-метод. пос. / О. Коберник, О. Киричук; – К : Науковий світ, 2001. – 182 с.
3. Плахотнюк Н. Педагогічне проектування як спосіб реалізації інноваційної педагогічної діяльності / Н. Плахотнюк // Вісник Житомирського державного університету ім. І. Франка. – 2009. – № 44. – С. 141–145.
4. Національна програма виховання дітей та учнівської молоді в Україні // Освіта України. – 2004. – 3 грудня.
5. Радионов В. Теоретические основы педагогического проектирования : дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.01/ Радионов Виктор.–СПб., 1996. –352 с.
6. Яковлева Н. О педагогическом проектировании ... / Н. Яковлева // Профессиональное образование. – 2001. – № 5. – С. 13–14.